

והאמת והשלום אהבו מו"ר הר"ג רצון ערוסי שליט"א

רבנו הרמב"ם בסוף הלכות תעניות מסיים: "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח. ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר: 'כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁשִׁיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוָה לְשִׂשׁוֹן וְלְשִׂמְחָה וְלִמְעֵדִים טוֹבִים, וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה' (זכ"ת, ט)."

זכריה מתנבא שְׂמִי הצומות על החורבן, עתידים להפוך מימי יגון לימי שמחה. אולם לא מובן, מדוע הנביא זכריה מסיים את נבואתו במלים: "וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה". מה הקשר בין ימי התעניות שיהפכו לימי ששון ושמחה, לעניין האמת והשלום? במקום שיש איבה ושנאה נכון להזכיר את האמת והשלום, אבל מדוע יש להזכיר אותם בנוגע לתעניות על החורבן והגלות?

"יָדַע אֶת אֱ-לֹהֵי אֲבִיךָ וְעָבַדְהוּ"

הלומד את הלכות תעניות, ובעיקר את הפרק החמישי, יבין היטב את נבואת זכריה, ומדוע רבנו סיים דווקא באמת ובשלום. וכך פותח רבינו את הפרק: "יש שם ימים שפל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן". לדוגמה, לפני אלפי שנים חרב בית ראשון גדליה בן אחיקם מונה על שארית הפליטה. אולם הוא נרצח, וְמָתָה המעט שנותרו בארץ ישראל גלו למצרים. על כך אנו צמים בשלושה בתש"י עד עצם היום הזה.

כלומר, תורת ישראל מורה לנו להזדהות עם הצער על רצח שאירע לפני אלפי שנים. פלא פלאים, ממה נובעת העוצמה הרוחנית להזדהות עם צום גדליה, עם כל טרדות היום-יום כאן בארץ ישראל? מילא בתימן, שם היה חינוך בדרך של יראה, אבל כאן בארץ ישראל, כשהחינוך הוא בדרך של הסברה והדרכה? כיצד אפוא נטפח בקרב הדור הצעיר הזדהות רוחנית עם חורבן בית המקדש?

התשובה היא, שלא ניתן להסתפק בידורנו בחינוך שהוא על דרך היראה בלבד, אלא יש לחנך לידיעת השם: "יָדַע אֶת אֱ-לֹהֵי אֲבִיךָ וְעָבַדְהוּ" (דה"א כח, ט). ככל שאדם ספיר ויודע את גדולתו של הקב"ה, את עומק תורתו וחוכמתו - כך אהבת השם תפּעם בנימי נפשו, ורק אז הוא יהיה קרוב באמת לבורא עולם.

ומכאן נבין מהו "נְקִדִישׁוֹךְ וְנַעֲרִיצוֹךְ" שבתפילה. כשאני שואל לא אחת את הדור הצעיר, הם אומרים: כהערכת

המפורסמים. ואני משיב להם, וכי יש להעריך את הגוף? והלא אנחנו גוף נגוף מלא אספסוף?! הקב"ה נתן לנו נפש זפה ואפשרות להיות כמלאכי השרת, קשורים בידיעת צור העולמים. בנפש טמונה הגדלות שלנו, וככל שנעמיק בחכמתו וברוב חסדיו, כך תגבר בלבנו האהבה. "נְקִדִישׁוֹךְ וְנַעֲרִיצוֹךְ" - הנני עבד לבורא עולם, לא מפני שהוא זקוק לעבדים, אלא מפני שאני יודע אותו כפי כוחי וספיר באפסותי. וככל שאני מתבטל ונכנע לפניו, כך אני ענק באמת, ספיר את המסכים לקבלת הטוב האמתי, ומתקרב לשלמות ולמעלות נאחיות.

הביטוי לנפשותיכם וזכרו בנְרָאֲכֶם

רבנו מוסיף ומדגיש שמטרת התעניות היא: "לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב, שנאמר: 'יְהִי תְהִי אֶת עוֹנֵם וְאֶת עוֹן אֲבֹתֵם' (ויקרא כו, ט)."

לכאורה היה די לרמב"ם לומר, שמטרת התעניות היא להתייחד עם זכר העבר, כמו שרגילים לומר בימינו בימי הזיכרון. ברם, רבנו מביא אותנו לתובנה ומדגיש: **להביט לנפשותינו ולהתבונן במעשינו**. המטרה חשובה נפש. להבין מדוע אירעו אותן האסונות, חרב המקדש וגלינו מהארץ, כך שעוונותינו הם אלה שהביאו אז על אבותינו ועלינו את הייסורים. אין הייסורים נקמת ה' לאבדנו ולכלותנו חלילה, אלא לזעזע אותנו להתרומם למעלת עם קודש ולמלא את ייעודנו בארץ הקודש. חטאי העבר הם שגרמו לאבותינו ולנו, ועלינו לזכור זאת ולתקן ולהיטיב את דרכינו.

נמצא שמטרת הצום לפי הרמב"ם, איננה התייחדות עם זכר העבר, כי מה תועלת יש בכך ללא לקח לחיים? אלא, מטרת הצום היא לשפר את חיינו כאן ועכשיו. דאגתנו שמה נשוב למעשי אבותינו ושוב נהיה ראויים חלילה לייסורי חורבן וכליון. ולכן, אנו החיים נותנים אל ליבנו את זיכרון הייסורים שבעבר, כדי שנשוב אל דרך האמת, כדי שנסיר מתוכנו קנאה ושנאה ותחרות, ושנתבונן על זולתנו בעין טובה. בית שני חרב בגלל שנאת חנם, והבית השלישי ייבנה רק באהבת חנם.

"וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה"

משום כך רבנו חתם את דבריו בנבואת זכריה שכל הצומות עתידין להיות ימי ששון ושמחה. לא מפני שנקבל פרס על כך שצמנו - הלא אמרנו שמטרת הצום היא חשבון הנפש! - אלא בעקבותיה נסיר מעלינו את החטאים, וממילא יסורו מעלינו הצער והיגון. אז נשוב להיות עם ה' מתוקן בדעותיו

ובדרכיו, נאמן לדרך האמת והאמונה, הגינות ויושרה, קדושה וצניעות, ואלה יביאו לנו את הששון והשמחה. לכן אומר הנביא: "וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה", מפני שהסיבה לחורבן אז ש"האמת הייתה נעדרת", שנאת החינם, חוסר שלום ושלמות. אולם הסיבה לאושר לעתיד לבוא היא אהבת האמת והשלום, שאם נתמיד בה היא שתביא לגאולה עם ששון ושמחה. יוצא אפוא, שרבנו מלמדנו לא רק מה מותר ומה אסור, אלא תובנות נוספות לגבי החיים, את התוכן של העניין. וכאן הוא מקנה לנו תובנה שיכול להיות שאדם יצום את כל הצומות כמו שצריך, אבל אם הוא לא מביין שצריך לשוב בתשובה, והוא רק מקונן על מה שהיה בעבר - אז הוא "פִּסְפִּס" [החמיץ]. אמנם יסמנו לך "וי" - V בשמיים שאתה צם, ותקבל ציון בתעודה, אבל 'מספיק בקושי', לא טוב מאוד.

ידיעת צור העולמים

דוגמא נוספת: אחת המצוות שנועדו להזכיר לנו את ה' היא **המצווה**. יש הרושמים עליה שם **שדי** = שומר דלתות ישראל. הבעייתיות שבדבר - שהופכים אותה לקמיע לשמירת הבית במקום חברת ביטוח, ויודעים דברי הרמב"ם על ההופכים את המצוות לקמיעות. בבית יִשְׁנָה מזוזה גדולה בפתח הבית, ובכל זאת "זכיתי לביקור אורחים" שפרצו פעמיים. אין זאת כי המזוזה נועדה בראש ובראשונה ובעיקר לשמור על נפש האדם ולא על הפורץ. לכן לדעת רבנו, אם חלילה יבוא הגאסם לביתו וידבר בתקיפות עם בני משפחתו כי הוא חושב שהוא בעל הבית - זה לא טוב, אלא ייכנס לביתו ויִדַע ש"מלוא כל הארץ כבודו", ה' שוכן בבית. עד שקבעת מזוזה בבית - מי נתן לך את הבית שתוכל לקבוע בו מזוזה? ה' נתן לך את הבית, ואם יש אהבת ה' בבית - ה' בבית, לכן יהי זהיר. המזוזה היא לא רק 'שומר דלתות ישראל', אלא שומר נפשות ישראל, וזה הבדל עצום. **שדי** - שיש לו די, משגיח בעולמו, יודע אחרית מראשית, חוקר כליות ולב, לא חס ושלום שומר דלתות ישראל, שאז אם חלילה יש גניבה או שריפה - שואלים איפה היה הקב"ה?! וכך רבנו נותן לנו להבין אחרת את הדברים, מעבר למה מותר ומה אסור בלבד.

יהי רצון מלפניו, שאיר עינינו במאור תורתו, ויִזְכֶּה אותנו שכל מעשינו יהיו לשם שמים. רק בדרך זו נזכה שהתורה שננע בתוכנו תרוכזנו לשגב חיי האמת והנצח, "חיי עולם נְטַע-נְטָעָה בתוכנו".

העלון מוקדש לזכרם של אחיי היקרים
 זכריה ומשה ב"ר סעדיה גמליאל נע"ג
 נדבת אבישי גמליאל יצ"ל

הליכות עם ישראל-עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 2, קריית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

- המרכז העולמי למשפט התורה
- בית מדרש לדיני הממונות
- ארגון "אשת חיל"
- כולל אברכים
- שבתות עיון וירחי כלה
- מכון תורני לחקר מנהג העדות

להכותה על ראשה כדי להמיתה? סבי הורה שאפשר להמיתה ע"י הכאה בראשה ואין זה בגדר צע"ב, שכן כל אימת שהמטרה היא לצורך, אין בזה צע"ב. וכ"ש אם המגמה להמיתה בכל דרך שהיא, אין בזה איסור. [מורנו הרב רצון הי"ו נוטה לאסור הרעבת עופות מטילות לצורך תנובת ביצים. - הע"ש]. אבל היה שם חברו הטוב של סבי, מארי פלאן, שטען שאסור להמיתה כך, אלא ע"י שחיטה ומדין צע"ב. אני, שהייתי בתוך בלהט הוויכוח, באותו הזמן הייתי נוהג לצוד חולדות וכיו"ב לצורך עשיית מעילים מעורם [קצירה"ה בערבית], וזבה הייתי קצת מתפרנס. הייתי מוכר אותם למי שהיו אז בעלי מעמד חשוב בקרב הגויים. לקחתי חמש או שש חולדות שכבר היו עמי בבית לצורך פרנסתי, והלכתי לביתו של אותו מארי החבר. כששאלני מה רצוני בביקורי זה, השבתי לו: "יא מארי, אשתי תדבך לי הק'אוקלה" (= ברצוני שתשחט לי את אלו). הוא הבין את הרמז שבדבר, ובעודו רץ להביא את השוט לייסרני על תעוזתי, הייתי כבר במנסה לכיוון פיתי".

מארי השיב לי מה שהשיב, אבל העולה מכל הסיפור הזה שמצוות התורה באו בעיקר לתיקון הנפשות ולהקניית הדעות הנכונות.

הסיפור האישי שלי עם מארי בהיותי לפני הרבה שנים רב משקט עופות באור יהודה, קיבלה הפשקטה זיכיון להשמדת עופות זקנות - (5,000 בלילה). או אז עלו מספר שאלות: (א) אם אוקר להכותן על ראשן, יגידו - צער בעלי-חיים. (ב) אם אוקר לתלמידים לבוא לשוחטן כדי להתלמד, גם כאן תעלה שאלה: האם יש לברך על השחיטה ולכסות הדם או לא? (שהרי אינם לאכילה). (ג) היו שהציעו לשחוט בסכין פגומה כדי להיפטר מברכה ומפסיו, וכפי שפסק מרן בשולחן הטהור י"ד א' כ"ח יח. עיי"ש. אבל אז ננערו להם "רבני רבנו", וטענו שיש בעופות הללו "נשמות מגולגלות", ובסכין פגומה לא ניתן יהיה לתקן ולזפותן לחיי העולם הבא... כשהייתי בניסיעה עם מארי לקחתו לאירוע מסוים, העליתי בפניו את הבעיה לנוכח מגוון הדעות, יכדת מה לעשות? מארי העלה חיוך על פניו. שאלתי: "מדוע מארי מחייך?". ואז הוא סיפר לי את הסיפור הבא, אשתדל להביאו כלשונו:

"כשהייתי כבן שמונה שנים, באה שאלה לפני סבי ע"ה בנוגע לכבשה שכבר הייתה טרפה בחייה והבעלים רצו את עורה: האם צריך לשוחטה מדין צע"ב, או אפשר

רבו הדעות בעניין צער בעלי חיים, האם איסורו מהתורה או מדרבנן. ואף בדעת הרמב"ם אנו מוצאים הלכה בשבת כ"א ה"ט לענין פריקת הבהמה בשבת. וכן מה שכתב במורה בח"ג פמ"ח ד"ה "אבל...", שמשם לכאורה ניתן לומר שלדעת רבנו האיסור נוהג מהתורה. אלא שבהלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ג, לגבי פריקת בהמת גוי, העיר מארי שנראה בדעת רבנו שהאיסור הוא מדרבנן, יעו"ש. כך או כך, מה התועלת שהרווחנו מדין זה? כתב רבנו במורה"נ שם פמ"ו: "...ואין כל המעשים הללו אלא מקשים להקניית צורה בנפש, כדי שתהא שם התפעלות לתשובה...". ובפכ"ז כתב: "מטרת כלל התורה שני דברים, והם תיקון הנפש ותיקון הגוף...". אם כן ההתייחסות לדין זה אינה נובעת מהצורך לחון ולרחם על אותו בעל פי המתיסר, אלא בעיקר לחוס על נפש האדם לבל יושרשו בו מידות רעות וממילא תבאנה גם הדעות הנפסדות. ובענין זה, בין יתר המצוות - לכשיפגע מלצער את בעל-החיים ישנו לו הדעות הנכונות, כלשון הרמב"ם שם.

שמעו ותחי נפשכם - טלפון הלכה יומית ושיעורים חדשים נוספים מפי מורנו ורבנו הגאון הרב רצון ערוסי שליט"א 0110-911-079 הלכה יומית כל יום !!!

יום עיון לזכר

הרב הגאון יוסף קאפח זצ"ל

יתקיים ביום רביעי י"ח תמוז תשע"ז (12.07.17) בבית הכנסת 'ישורון' רחוב המלך גורג' 44 ירושלים

החל מהשעה 17:00

בהשתתפות:

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

הרשל"צ שלמה עמאר, הרה"ג אריה שטרן הרב אהרן קאפח, הרב חן חלמיש.

פרטים נוספים באתר נצח ישראל (net-sah.org)

הליכות עם ישראל
במלון "קיבוץ לביא"

אנו שמחים להודיע על קיום "ירחי כלה קיי" בנושא:
חנוך לנוער על פי דרכו

בימים שלישי ועד מוצאי שבת
כ"ד - כ"ח תמוז תשע"ז (18-22.7.17)

רבנים ומרצים נוספים

בשר גלאט בהכשר הרב מחפוד

משגיח צמוד

רחצה נפרדת

כולל כניסה לחמי טבריה וטיול לצפון

לפרטים והרשמה <<
מוטי 052-9426613

בהשתתפות:

הרה"ג

רצון ערוסי שליט"א
רבה של קריית אנו וחבר מועצת הרה"ר לישראל וידי הליכות עם ישראל

מרצים אורחים

הרב אשר מלמד רפ"ק
רב מחוז מרכז משטרת ישראל (בדימוס)
ד"ר יגאל בן שלום
ידי האגודה לטיפוח חברה תרבות

המחיר ליחיד בחדר זוגי ל - 5 ימי נופש במהלך השבוע חצי נסיון ובשבת נסיון מלא

חדרי עזן	חדרי הדר	חדרי הוד המחוברים
2,090 ₪	2,190 ₪	2,560 ₪

ניתן לשלם 33 תשלומים
מספר המקומות מוגבל - הדרונו להירשם!!!

בית הדין לדיני ממונות
בראשות של
הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
רב העיר קריית אנו וחבר מועצת הרה"ר לישראל

קורא לציבור הרחב להתדיין
רק ע"פ דין תורה בכפוף לחוק הבוררות.

לפרטים יש לפנות אל מזכיר ביה"ד בפקס: 1533-5351119 או באמצעות פנייה בכתב לבקשת בוררות, בציון פרטי הצדדים המלאים והמדויקים, לכתובת: בית הדין לדיני ממונות, ת.ד. 211 קריית אנו 55100 דוא"ל: bdmamonot@gmail.com

רס"ג והרמב"ם (ב)

מכנה משותף היה לכמה ממפעליהם של רס"ג והרמב"ם והוא **מאבקם בקראים**. רס"ג הקדיש רבים מפירושו לדחיית מפעלם המסוכן של הקראים, והוא שטבע את הביטוי "אין אומתנו אומה אלא בתורתיה" (אמונות ודעות ג, ז), והרמב"ם תיקן במצרים כמה תקנות כדי להרחיקם ולמנוע את השפעתם על הקהילה היהודית (ראה לדוגמה תקנתו בנושא טבילת נשים, שו"ת הרמב"ם, סי' שכ). וכן מסתבר מאוד, שכל ירידתו של הרמב"ם מארץ ישראל למצרים נעשתה כדי להציל את הקהילה הגדולה שם מהשפעת הקראים עליהם, שהרי הירידה למצרים הינה איסור חמור, והוא עצמו הדגיש את חומרתה (הלכות מלכים פ"ה הל' ח) [ט]. עמ' רסח, הערה ז).

והנה אנחנו מוצאים ביקורת מרומזת של הרמב"ם על דרך התמודדותו של רס"ג בקראים. בהלכות שבת, בהביאו את הלכות 'פיקוח נפש דוחה שבת', הביא הרמב"ם (סוף פרק ב) את ההיתר לערוך מלחמה בשבת, וכסיום לאותה הלכה הוא מציין שלא כבש יהושע את יריחו אלא בשבת! הרב קאפח כבר העיר במקום, שתיאור מעשהו של יהושע נראה מיותר, ולכן הוא משער שמטרת הרמב"ם על בהלכה זו לדחות את דעת רס"ג בביקורתו על הרוצים להוכיח מצוות התורה בַּטָּלוּ, שהרי יהושע לחם ביריחו בשבת. רס"ג טען כלפיהם, שלא בכל יום לחמו ממש, וכל שמתואר בכל הימים הוא הקפת העיר עם הארון ותקיעה בשופרות שאין פעולות אסורות, ויום הכיבוש שבו לחמו ממש לא היה יום שבת (אמונות ודעות ג, ט). בא הרמב"ם ורמז שאינו מסכים לדרכו של רס"ג בדבר זה, שכן המסורת היא שנכבשה יריחו בשבת, ואין בכך איסור. המלחמה מאתרת בשבת משום פיקוח נפש. אמנם זיהו יום הכיבוש בשבת אינו מפורש בפסוקים, אך אל לנו לדחות מסורת מקובלת במראש בקבוק עם הקראים, שכן יש הפסד גדול בערעור על מסורות קדומות שבידינו (פירוש הרב קאפח, שם, הערה טב).

***

דבר דומה מצאנו בסוגיית קידוש החדש, שבה התפלא הרמב"ם בפירושו למשנה (ר"ה ב,ז) על מי שהכחיש את העובדה שלוח השנה שלנו בנוי על ראיית הלבנה וסבר שהוא נקבע על פי החשבון בלבד. הרמב"ם הוסיף שלדעתו אותו אדם לא חשב כך באמת, אלא הציג עמדה זו כדי להימלט מלחץ הויכוח, והוא התכוון כנראה לדעת רס"ג (וכך גם רבנו חננאל בפירושו לתלמוד, שבבבא קט"ז, ולפיה כל מטרת קבלת עדי ראיית הלבנה הייתה לאַמֵּת את תוצאות החשבון שבידינו למציאת הנראית, ולא שעל פיהם קובעים את הלוח. אמירת ראש בית הדין 'מְקַדְּשִׁי' ועניינת העם אחריו "מקודש מקודש" לא פָּנְנו לחודש הַחֹדֶשׁ, אלא לפי רס"ג כוונת הדברים הייתה לחשבון שהתאַמַּת בעדאת העדים והוא שנמצא מקודש. גם כאן הרמב"ם דחה את שיטת רס"ג, ופליאתו עליה באה מכיון שישנן כמה משניות מפורשות שדרכם של רס"ג והר"ח היה צורך להציע להן פירושים מאולצים. הרמב"ם השתדל תמיד שלא להזכיר את קודמיו בשמותיהם, ועמדתו הייתה 'קַבְּל הַאֲמַת ממי שְׁאַמְרָה' (הקדמת פירושו לאבות), כלומר מבלי להתחשב בזהות אומרה. לפי דרכו חשוב להרחיק שיקולים רגשיים של הערצה או שנאה מכל דיון, ויש לנהלו בצורה עניינית. ניתן לראות זאת גם בסוגיות שהצגנו כאן, שהרמב"ם הביא את עמדתו

בלא לחשוף את שמו של רס"ג שעל דעתו בא לחלוק. במקרים שהצגנו - הייתה להסתרת שמו של רס"ג חשיבות יתרה, שכן לרס"ג היה כנראה מעמד נכבד מאוד בציבור של הרמב"ם ולא היה פשוט לחלוק על דבריו.

***

סוגיה נוספת שבה מקובלת ההשערה שהרמב"ם התכוון לחלוק על רס"ג, עוסקת בנושא מחשבתי שיש לו כמה השלכות. בפרק השישי מהקדמתו למסכת אבות בא הרמב"ם ליישב את הסתירה הקיימת לכאורה בין מאמרו חז"ל שונים: **מצד אחד** מציינים ש"כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" (סוכה נ"ב ע"א) וש"אין ראוי לאדם לומר שאינו מתאווה לְדָבָר-מה שנאסר, אלא ראוי לו שיאמר שלמרות תאוותו הוא נמנע מהדבר האסור בשל ציוויו של הקב"ה. **מצד שני**, ישנם מאמרים הפוכים: שלמה המלך אומר "נִפְשֵׁי רָשָׁע אֶתְּהוּ רָע" (משלי כא, י), וכדעתו סבורים גם חכמי הפילוסופים שמעלה גדולה היא דווקא למי שתשוקותיו תואמות את הדרכות השכל.

פתרון הדבר לפי הרמב"ם, הוא בהבחנה בין מצוות שדעתו של אדם מבינה אותן, ולכן ראוי שגם תחושותיו יתאימו להן, ובין מצוות שלֹאֵל גְּזֵרָה אותן התורה לא היינו חושבים שיש בהן צורך, ולכן אין להתפלא שאדם נמשך דווקא להן בטבעו, ועליו להתגבר ולכבוש את משיכתו אליהן. והנה בהציגו את תשובתו זו, הרמב"ם מכנה את שני סוגי המצוות הללו בשמות המפורסמים שלהן "מצוות שכליות" ו"מצוות שמעיות", אלא שהוא מציג אותן כשמות שניתנו על ידי מקצת חכמינו האחרונים שחלו ב"מחלת כת המְדַבְּרִים". רבים הבינו שכוונת הרמב"ם לרס"ג שהשתמש בחלוקה זו של המצוות בספרו אמונות ודעות (ג, א).

***

התנגדותו של הרמב"ם לכינוי המצוות ההגיוניות "שכליות" נבע כנראה מעמדתו שכל המצוות הינן שכליות, ורק לנו לא הכל נראה מובן, אבל אין באמת מִצְוָה כלשהי שאין לה היגיון וטעם (ראה מו"ג ג, כו - שלילת גישת ה"אֲשֶׁרֵיהֶן"). לדעתו, מחלתם של ה"מְדַבְּרִים" הייתה בְּסִבְבָּרָם שהקב"ה עושה גם מעשים ש"אינם חכמים" אם הוא רוצה בהם, שכן לדעתם לא ייתכן שמשנה יגביל את רצונו של הקב"ה. הרמב"ם ראה בדעה זו עיוות מושגים, שכן מהותו של הקב"ה היא היותו 'שֹׁכֵל מְאֻשְׁלָם', ולכן אין שום השלטה מגבלה בעובדה שכל מעשיו מושפלים, ואף אין בכך הגבלת רצונו, שכן הוא ורצונו אחד הם ואין פער כלשהו ביניהם, שכן לא יהיה לקב"ה רצון לעשות דבר לא חכם.

כנגד זאת, ייתכן שביקורתו של הרמב"ם כאן על מקצת חכמינו האחרונים לא פָּנְנו נגד רס"ג, שכן גם רס"ג בהציגו את המצוות השמעיות סיים את הצגתן בכך שאי אפשר שלא יהיה בהן טעם כלשהו. אף כי עם ההתבוננות נראה כי החוכמה בהן נעלמת יותר, אבל הן אינן רק 'גזירות מלך ללא טעם'.

מדוע אם כן הדעה הרווחת מזהה את ביקורתו של הרמב"ם כמכַּוְנָת לרס"ג דווקא? נראה שהדבר נובע מפרסום דעותיו של רס"ג כקרובות לדעותיהם של ה"מְדַבְּרִים", עד שאָבַן עזרא כשרצה לתאר את גדולתו השתמש בכפל המשמעות וכינוהו "ראש המדברים בכל מקום".

בגיליון האחרון של 'אור ההליכות' (מס' 117, סיון תשע"ז) דן הרב ד"ר אדיר דחוח הלוי יצ"ו בניקוד 'חי העולמים' - האם בצירי או בפתח. ברצוני להציג במלים קצרות את הדברים כפי שאני הקטן מְבַיֵּן. והיות וראיות רבות הובאו במהלך הדורות לכאן ולכאן, לא אאריך בכפילת הדברים, ואסתפק בהסברת משמעותה של כל גרסה ובאָפֵּךְ אחד מגדולי רבותינו התומך בה.

ידוע הדבר כי משמעות המילה 'עולם' בלשון המקרא היא תיאור זמן ולא תיאור מקום (כלומר: 'נצח' ולא 'תבל'), בעוד שבלשון חכמים משמעות המילה 'עולם' היא תיאור מקום ולא תיאור זמן (כלומר: 'תבל' ולא 'נצח'). הגורסים 'חי העולמים' (בצירי) מבינים את הביטוי כצירוף סמיכות וכמשמעותו בלשון חכמים: מְחִיָּה העולמים. ואלו הגורסים 'חי העולמים' (בפתח) מבינים את הביטוי כמשמעותו בלשון המקרא: החי [ל]עולמים.

מדברי הרמב"ם (מורה הנבוכים, ח"א, פרק סט ופרק עב) עולה שגרס 'חי' בצירי (כמו בדניאל יב, ז: 'וַיִּשְׁבַּע בְּחַי הַקָּדוֹשׁ') ובמשמעות 'מְחִיָּה העולמים'. על כן צדק הכותב בתמיהתו על עורך סידור הרמב"ם שביקר את גרסת 'חי' בפתח, שהרי גרסה זו אינה גרסת הרמב"ם.

לעומת זאת, נראה שרס"ג גרס 'חי' בפתח, ולא משום שכן מנוקד בסידורו (עמ' פג) בחתימת ברכת 'בורא נפשות רבות', שכן איננו יודעים מבטן מי יצא ניקוד תיבה זו. אלא

עוד לעניין גרסות 'חי / חי העולמים' הרב אליקים צדוק יצ"ו משום שכן תרגם את הכתוב בדניאל (ד, לא) 'זִלְחִי עֲלֵמָא שְׁבַחְתָּ וְהִדְרָתָּ - חֵי אֲלֵעָלַם' (=חי לעולמים), ובדומה לזה גרס בסידורו בחתימת ברכת 'שתבח': 'מִלְךְ א-ל-חֵי וְקִיִּים לעולמים' (עמ' לד). [מנוסח 'ברוך שאמר' אין להביא ראיה לדעת רס"ג, שכן התיבות 'חי העולמים', או כל ביטוי דומה להן, כלל לא נזכרים בו לפי נוסחתו (ראה שם, עמ' לג)].

רק זאת אעיר, כי כריכת הדין אודות צורת הניקוד של 'חי העולמים' עם דברי הרמב"ם (בג) אודות תיאור מקום ולא תיאור זמן (בפתח) לעומת 'חי העולמים' (בצירי), היא לעניות דעתי בבחינת עירוב מין בשאינו מינו, על אף שנעשתה על ידי גדולים וכמשמעותו בלשון חכמים: מְחִיָּה העולמים. ואלו הגורסים 'חי העולמים' (בפתח) מבינים את הביטוי כמשמעותו בלשון המקרא: החי [ל]עולמים. (כדברי מאיר בביאורו שצוטט ע"י הכותב), אלא מייחס לה את החיאת הנצחית (=חי העולמים, כלומר 'החי הנצח'), כפי שנתבאר לעיל. כך שאין כל הבדל בין האומר 'חי העולמים' (בפתח) לבין האומר 'ברוך א-ל חי לעד וקיים לנצח' (נוסחה הקיימת אף בסידור הרמב"ם!).

אמור מעתה: שתי הגרסאות ברורות ומבְּנֹגֶת, שתיהן ראיות וטובות, גרסה גרסה לבעִלְיָה, ובלבד שיבינו את שהם מוציאים מפייהם ויְכוּוֹנוּ את לבם לשֵׁבַח לא-להינו חי העולמים.

כוס תנחומים
לידיד העמותה רב פעלים
ר' אבישי גמליאל הל"ו
בהסתלקות האחים
זכריה ומשה ב"ר סעדיה גמליאל נע"ג
ה' ינחמכם נחמה שלמה
ולא תוסיפו לדאבה עוד.
המנחמים
מערכת אור ההליכות

בשורה משמחת

שיעורים טלפוניים של מוריני

הרב הגאון **רצון ערוסי** שליט"א

שאפשר לשומעם גם בקו הטלפוני הנפלא של מערכת "קול הלשון", מחייגים 03-617-1111

ומיד לאחר מכן בתפריט הראשוני לוחצים את המספר:

1 → 3 → 6 → 46

בנוסף מידי יום שישי, ניתן יהיה לשמוע ב"קול הלשון" בשידור חי את שיעורו השבועי של הרב בכולל בקרית אונו. מתקשרים למספר הנ"ל ולוחצים כוכבית למעבר לשיעורים חיים. ניתן לצפות בשידור חי באתר נצח ישראל

(net-sah.org)

שעות השיעור ביום שישי החל משעה 8:30 עד 11:00.

קריאת קול קורא

לציבור אוהבי תורת משה ושומרי מסורת אבותי

בחסדי ה' הטובים מוכן משה לחקר משנת הרמב"ם פועל מזה עשרות שנים בנשיאותו של

מו"ר הרה"ג **רצון ערוסי** שליט"א

ובחסדי ה' המכון הוציא עשרות ספרים ומוצרים העוסקים במורשת יהדות תימן בכלל והרמב"ם בפרט.

הנהלת המכון שמה לנגד עיניה להוציא לאור פנינים יקרות של יהדות תימן ותורת הקדמונים.

לשם כך אנו פונים לציבור היקר לצורך קבלת תמיכה עבור הרחבת פעילותו של המכון בחקר משנת הרמב"ם, תורת הקדמונים והגר" קאפח.

אנחנו קוראים לכל אחד ואחד שיש לו או לקרובי את האפשרות לתמוך באמצעות מתן תרומה למכון עבור הקדשת ספרים להנצחת יקיריו, להצלחתו או לברכה שהתורם יבקש.

כמובן שניתן לתמוך במכון בדרך של רכישת ספרי המכון (לשימוש אישי, למתנה או לבית כנסת).

בנוסף, אנו פותחים את שיעוריו של מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א להקדשות ולהנצחת יקירים.

איש את רעהו יעזרו.

כל מי שיכול לתמוך בפעילות המכון תע"ב וה' ימלא משאלות לבכם לטובה.

לפרטים יש להתקשר לטלפון:

לָנו אֵל יוֹסֵף, אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ

[תשובה]
 פסול לקידוש – מה הדין כאשר אין באפשרותו להשיג יין שאין בו סוכר או יין שאינו מבושל?
 (3). מה הדין של מי שכתב "אלי" במטרה לכתוב שם ה', ולאחר מכן החליט לכתוב "אליהו" – האם זה כמוחק שם ה'?

מצפה לתשובה, מיכאל בן שלמה (ישיבת שעלבים) בברכה להצלחה בלמודיך, יוסף קאפח

בס"ד, יוס' ז' מרחשון התשנ"ג.

לכבוד מורנו ורבנו הרב יוסף קאפח,
 (1). לגבי "אין קידוש אלא במקום סעודה" – האם יכול לקדש ולאכול מזונות שלא כשיעור ברכה אחרונה במקום אחד, וללכת למקום אחר ולאכול שם סעודה ללא קידוש?
 (2). עפ"י הרמב"ם שכותב שיין שאינו ראוי לנסך על-גבי המזבח

שו"ת מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

מתוך אתר "מורשת" www.moreshet.co.il ואתר "נצח ישראל" www.net-sah.org

(1). האם לדעת רבנו מותר בדיעבד לאדם לארגן חתונה שהישיבה שם מעורבת גברים ונשים יחדיו, והריקודים נפרדים, או שזהו איסור גמור מדינאי?
(2). אדם שהוזמן לאירוע כזה, האם מותר לו לשהות שם, או שעצם הימצאותו שם אסורה? (3) אם חובה למארגנים לעשות הפרדה גם באירועים שאינם של שמחה ואכילה ושתייה, כגון הרצאה או הופעת תיאטרון, או שבדיעבד מותר למארגנים לא להקפיד בזה?

לכאורה שיש איסור גמור לארגן אירועים מעורבים, ואדם שבחר לארגן ולהוציא לפועל אירוע כזה, לכאורה הוא חוטא בכך שגרם למציאות של קלות ראש בין המינים.
 לגבי שאלה 2: אם הרמב"ם אסר ש"יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה", לכאורה יהיה אסור אפילו להשתתף באירוע כזה. אמנם חשבתי להקל ולהתיר זאת, משום שניתן לדייק מהלשון היתירה של הרמב"ם "ולא יִמְשְׁכוּ" אחרת כמה וכמה!?!
 הנהגת הגמ' כותבת שאפילו בהספד חובה להפריד, ומשמע ששכל כינוס צריכה להיות הפרדה, ואפילו שאין זה אירוע של שמחה. אבל הרמב"ם לא הזכיר זאת; ואדרבה, להצדיק "שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה". למה הרמב"ם אסר רק אירועי שמחה, בניגוד למה שמשמע מן הגמרא?

אברהם קיבל על עצמו שתהיה צוואה מדור לדור, שכל יהודי וכל דור בכל מקום ובכל זמן יתנהלו לפי אמונה בה' ותורתו.

ב"ין", שדווקא אם יש שם יין הדבר אסור מדינאי, ולכן, אדם שלא שותה יין ואינו מקל ראש עם הנשים, לכאורה אין לו איסור לשהות שם אם הוזמן לאירוע כזה. ודיוק זה מתחזק מהירושלמי כתובות שהבאנו לעיל, שכתב 'בבתי משתאות'. (נדון בשאלה 1 הצעתי שאסור לארגן אירועי שמחה מעורבים, ללא התחשבות אם יש או אין יין, כי מה שקריטי לנו זה איסור קלות הראש, ושם מצויה קלות ראש).
 לגבי שאלה 3: בגמ' סוכה נב, א נאמר לגבי הקמת הגזוזטרא בבהמ"ק: "התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ונשים יושבות מלמעלה".

לגבי שאלה 3: בגמ' סוכה נב, א נאמר לגבי הקמת הגזוזטרא בבהמ"ק: "התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ונשים יושבות מלמעלה".